

XIII

Hektorova smrt

BUDEME PO DIOVĚ BOKU PŘIHLÍŽET SOBOJI MEZI ACHILLEEM A HEKTOROM A SMRTI TOHO DRUHÉHO. KAPITOLA BUDE DÁLE POKRAČOVAT PATROKLOVÝM POHŘBEM A PRIAMOVÝM PŘÍCHODEM DO ACHILLEOVA STANU S ŽÁDOSTÍ O VYDÁNÍ HEKTOROVY MRTVOLY.

Jak víme, nad Moirami neměl moc ani Zeus. Jejich matka Ananke (neboli Nutnost) je umístila doprostřed nebe, do jeskyně na břehu bílého jezera. Klotho předla každému smrtelníkovi dnem i nocí nit života, Lachesis přeměřovala její délku a Atropos – „ta, jíž se nelze vyhnout“ – ji stříhala svými neúprosnými nůžkami. Chtěl-li se Zeus něco dovědět o budoucnosti určitých lidí, mohl se uchýlit jedině k převažování duší (*psychostasia*). Položil na misky zlatých vah duše dvou válečníků a vážil jejich osudy. Jestliže jedna miska náhle poklesla, znamenalo to, že se duše na ní spočívající chystá k odchodu do Hádu a že ji nikdo, ani on, otec bohů, nemůže zadržet. Rozhodla tak Nutnost.

Na rozdíl od svých krajanů počkal Hektor před Skajskou branou na Achillea. Očividně si myslel, že tak krvavou válku ukončí jedině souboj mezi ním a přeborníkem Achájců – jeden z nich musí toho dne zemřít! Marně ho z vrcholu hradeb otec i matka zapřísahali, aby se vrátil do města: „Jaký to má smysl,“ volali na něj, „měřit síly se šilencem, ještě k tomu nezranitelným ... myslí na svou mladou ženu, myslí na svého synka Astyanakta, kterému ještě nejsou ani dva roky, a myslí na nás, staré ubožáky, kteří tě tolik milují.“ Ale Hektor je neposlouchal: cítil, že je jeho povinností utkat se s Peleovým synem. Jenomže když ho před sebou s očima podlitými krví spatřil, „Hektora pojala hrůza,¹⁰² a dal se do překotného úprku kolem hradeb.

Třikrát oběhli oba reci město. Vždycky se zdálo, že Peleův syn nenáviděného nepřítele už už dopadne, ale ten mu pokaždé unikl, byť jen o pár centimetrů. Homér vypráví, že kdo se na Hektora a Achillea díval z hradeb, měl pocit, že přihlíží snu, neboť „jako je

nemožné ve snu chtít dohonit toho, kdo prchá, nemůže uprchnout jeden a druhý ho nemůže stihnout¹⁰³.

Když Zeus viděl, že se Trojan vyhýbá boji, uchopil zlaté váhy, vložil na misky duše obou reků a váhy nadzvedl jen tolik, kolik bylo zapotřebí. Miska s Hektorovým osudem klesla prudce dolů. Otec bohů pak pohlédl na Athenu a lehce jí pokynul hlavou. Bohyni připadalo neskutečné, že jí otec dovoluje zasáhnout do souboje. Vzala na sebe podobu Deifoba a přistoupila k rekoví.

„Zastav se, bratře,“ řekla mu, „a bez bázně se postav Achilleovi. Podívej, stojím tu po tvém boku a jsem připraven ti pomoci.“

„Díky, Deifobe,“ odpověděl Hektor a poděkoval i úsměvem, „vždycky jsi mi byl z bratrů nejmilejší, ale vzhledem k tomu, že jsi měl jako jediný z Trojanů odvahu vyjít z hradeb, věř, že jsi mi dnes ještě dražší.“ Nato se obrátil k Achilleovi a vyzval ho: „Peleův synu, nebudu dále utíkat: připrav se na boj a na smrt!“

„Raději se nachystej ty. Já jsem připraven k boji od chvíle, kdy jsem přišel na svět,“ vysmál se mu Achilleus. „A vymysli si také, jakým trikem se udržíš při životě, nechceš-li, aby náš souboj skončil ještě dřív, než začne.“

„Nemysli si, že máš vítězství jisté, Peleův synu. Ještě se nadřeš, než mě srazíš k zemi. Věz však, že pokud by Zeus přiřkl vítězství mně, nikdy bych nezohavil tvou mrtvolu a nedotčenou bych ji vrátil Achájcům, aby ji uctili podle tvých zásluh. Slib mi, že se zachováš stejně.“

„Prokletý pse, nechťj po mně žádnou úmluvu,“ odpověděl Achilleus vzteky bez sebe. „Uvědom si, že není úniku! Tak jako nemožnou existovat dohody mezi lidmi a lvy nebo vlky a beránky, tak nemůže existovat ani úmluva mezi Hektorem a Achilleem! Bojuj tedy a neztrácej další čas. Ares na toto utkání už dlouho čekal a oprávněně se teď dožaduje své porce krve!“

Sotva domluvil, mrštil proti Hektorovi jasanovým oštěpem od Cheirona. Trojanovi se zdařilo vyhnout se mu náhlým úkrokem, i když jen o pár centimetrů. Athena v Deifobově hávu však vytrhla oštěp ze země a vrátila jej Peleovu synu.

Pak byla v hodu oštěpem řada na Hektorovi. Oštěp zasáhl Hefaisstem vyrobený štít doprostřed, ale navzdory síle, s níž byl vržen, jej

ani nepoškrabal. Tehdy Hektor marně žádal svého bratra o druhý oštěp. Otočil se a všiml si, že je sám. Zřejmě vedle něho nestál Deifobos, ale pouze nějaký bůh, který ho chtěl oklamat. Nezbyvalo mu než tasit meč. Achilleus byl však rychlejší a znovu mrštil svým jasanovým oštěpem a tentokrát proklál Hektorovo hrdlo, aniž by mu však přeťal průdušnici.

„Hektore, ubohý bloude,“ zařval Achilleus, „jak sis mohl myslet, že vyvázneš – ty, který jsi zabil Patrokla? Věz, že tě za tu nerozváznost předhodím k žrádlu psům a ptákům.“

„Nebuť tak krutý, Peleův synu,“ snažně ho prosil Hektor a dotkl se jeho kolenou. „Nedávej mé tělo v plen psům. Vrať ho mým rodičům. Dají ti za ně tolik zlata a bronzu, kolik budeš chtít.“

„Vrátit tvé tělo? Nikdy!“ odvětil zdívočelý Achilleus. „A teď mě pěkně poslouchej, ty neřáde. Hnusíš se mi, a jedině proto nepozřu tvé syrové maso a nebudu pít tvou krev. Ale ani kdyby mi tvůj otec přišel nabídnout desetinásobek tvé váhy ve zlatě, nezabrání tomu, že tě rozsápeu mí ohaři.“

Sotva Hektor skončil, Achilleus mu svlékl zbroj, pak mu prořízl pod kotníky dva otvory a protáhl jimi pár silných kožených řemenů. Jakmile přivázal tělo k vozu, „hnal vůz plání, kde na něho bylo nejvíce vidět, a proletěl tudy, přičemž vlekl kolem města svého nepřítel na odív lidem.“¹⁰⁴ Z ochozů se zatím rozléhalo srdceryvné vytí Trojanek, které bezmocně přihlížely hanobení nejmilovanějšího Priamova syna.

Patroklův pohřeb trval dvanáct dní. Achilleus požadoval, aby Achájeci na počest zesnulého navršili hranici vysokou sto stop, pak vylezl na vrchol hromady dříví a vlastnoručně stál dvanáct trojských mladíků, které zajal předchozího dne. V obavě, že by snad vzhledem k přítelově významu nebyla oběť postačující, nechal současně zabít a opéci na hranici po páru ovcí, koz, skotu, vepřů, psů a dokonce i koní. Homér praví, že „proudem prýštila krev pak všude kol mrtvého reka“¹⁰⁵ a byla tak hojná, že ji šlo nabírat do misek.

Myrmidoni si oholili hlavy, jak bylo v Thessalii zvykem, a kladli své vlasy na Patroklovo tělo, až je zcela zakryli. Jako poslední vykonal to soucitné gesto Achilleus, a zatímco si rek stříhal dlouhou

plavou kšticí, jeho druhové tak zoufale a tak dlouho plakali, až byla celá pláž, jak praví Homér, smáčena slzami.¹⁰⁶

Jak už se často stává při uctívání něčí památky, pláč se nakonec změnil v jásot – zásluhou pohřebních her na Patroklůvu počest, ale také oslav spojených s Hektorovou smrtí překypovala v oněch dnech Theloneova krčma víc než kdy jindy pijáky a prostitutkami. Bez ustání se tam rozléhaly přípitky, zpěv, rozpravy a hádky. Někdo velebil Achillea za jeho čin, jiný naopak kritizoval jeho přehnanou krutost. A pokud šlo o diskusi, tak bank vždy držel Thersites.

„Tak kruté může s mrtvolou zacházet jenom choromyslný!“ volal hrbáč. „A chcete se dovědět nejnovější zprávy? Chcete vědět, co udělal náš rek dnes ráno?“

Všichni zmlkli, aby se dověděli, cože to Peleův syn udělal.

„...popadl Hektorovo tělo, přivázal ho za vůz a tříkrát ho vlácel kolem hranice!“

„No a co?“ opáčil Ariaxos. „Má na to plné právo. Cožpak ho nezabil v řádném souboji?“

„To ano, ale já bych na jeho místě v takovém zacházení s mrtvolou nepokračoval,“ odpověděl jeden z přítomných. „Souhlasím s Thersitem: tyhle výstřelky nakonec dřív nebo později popudí bohy.“

„A co úcta? Kam se poděla úcta?“ bouřil dál Thersites. „Dobrá, Hektor byl nepřítel, ale kvůli tomu se přece k němu nemusíme chovat neuctivě! Přezkoumejme fakta: Trojan vždy bojoval s otevřeným hledím v první linii, v boji muže s mužem a nikdy nepoužil luk, tu zbraň zbabělců. Povězme si zato něco o našem Achilleovi. Někteří říkají, že je až na jediné místečko, které zná jen on sám, nezranitelný, a říká se taky, že ho chrání Héra, Thetis, Athena a nevím kolik dalších bohů. Nuže, kdybych měl všechnu tuhle božskou ochranu, to bych byl i já přeborník!“

Už před časem změnil Leontes svůj názor na Achillea. Stále obdivoval jeho sílu, ale nesouhlasil s některým jeho jednáním. Kromě toho si postupně oblíbil Thersita. Pochopil, že ten ubožák nemá v úmyslu jen provokovat, ale že se snaží postihnout, třeba i nepřijemným tónem, novou morálku. Konečně si také uvědomil, že se jeho přiblížení k Peleovu synu každým dnem komplikuje:

nejdříve Patroklova smrt, pak souboj s Hektorem, potom přípravy k pohřbu... Kdo ví, jak dlouho ještě bude muset čekat, než mu vyřídí Polyxenin vzkaz.

„Jako Achájec,“ doznával Thersites, „jsem si přál, aby vyhrál Achilleus, ale jako lidská bytost jsem nemohl nestránit Hektorovi. Trojský rek byl pár kroků vzdálen od své ženy a synka ... mohl se zachránit za hradbami, a přece vyčkal na Peleova syna, tedy na jistou smrt.“

„Ale také Achilleus má syna...“, namítl Ariaxos.

„... ano, avšak Achilleův syn není něžný hošík jako Astyanax,“ odsekl Thersites, „je to Neoptolemos – zabiják ještě surovější než jeho otec!“

Řečeno prostě, kulhavec nesouhlasil se zákonem silnějšího. Ochrana slabých a láska k bližnímu měly podle něj na žebříčku hodnot větší význam než moc a vítězství v bitvách.

„Thersites si nechce uvědomit,“ shrnul to Gemonides při odchodu z krčmy, „že každý zvířecí druh žije na úkor jiných druhů: lev napadá levharta, který zase rozsápe lišku a ta zas požírá myši. Lev nenese vinu na tom, že ho bohové nechali přijít na svět jako lva, a ani myš nemá zásluhu na tom, že se narodila jako myš. Analogicky k tomu nenese Achilleus vinu za to, že se chová jako Achilleus, a Thersites nemůže za to, že se chová jako Thersites.“

„A kdo je větší hrdina?“ zeptal se Leontes. „Ten, kdo se lvím tělem čelí boji, nebo ten, kdo je myš, a přesto říká vždy pravdu?“

„Co tím chceš naznačit? odvětil Gemonides. „Že Thersites vypadá jako myš?“

„Když jsme u toho, tak vypadá, chudáček, ale určitě má též lví srdce.“

Takto spolu za noci rozmlouvali učitel a žák. Hovořili o dobru a zlu, o náhodě a nutnosti, o soucitu a odvaze, o tom, jak je někdy hrdinštější odpustit než se mstít. Cesta byla temná a křivolaká, a jako by to nestačilo, Leontova pochodeň už téměř dohořela a zanedlouho zhasne.

„Pospěš, chlapče,“ vybídl ho Gemonides, „nechceš-li, aby nás zaskočila tma.“

Náhle právě v nejhustší temnotě zaslechli skřípění kol. Leontes i Gemonides se prudce obrátili a na konci cesty spatřili podivný vozík, jemuž předcházela chvějící se pochodeň a jež s námahou vlekli dva zbědovaní mezci. Na té rachotině jeli dva staří otrhanci. První držel v ruce otěže a občasným zahoukáním povzbuzoval mezky k chůzi. Zato druhý byl nehybný jako mramorová socha; seděl na obrovském proutěném koši a nejevil známky života. A přece byl jeho vzhled navzdory hadrům a pohledu upřenému do prázdna majestátní. Bílé vousy a zvlněné vlasy mu spadaly na ramena.

„Mladý válečníku,“ zeptal se Leonta stařec, který řídil vůz, „míříme do obydlí udatného Peleova syna. Vezeme mu bohaté dary. Bohužel nás v polovině cesty zastihla noc a naše oči už nevidí jako kdysi. Mohl bys nám ukázat cestu?“

„Do achájského ležení směřujeme i my,“ odpověděl jako vždy zdvořile Leontes. „Jestliže pojeděš za námi, starče, už nesejdeš ze správné cesty. Věz ale, že jsi téměř u cíle.“

Když chlapec slyšel, že jedou za Achilleem, napadlo ho využít obou starců a vetřít se do Achilleova domu. Kdoví, jestli se mu nepoštěstí vyměnit si se vzpurným rekem pár slov.

Jakmile dorazili do tábořiště Myrmidonů, zastavila skupinku hlídka. Leontes se jako první ujal slova, neboť se považoval za oficiálního vůdce.

„Mužové z Fthie,“ spustil chlapec a snažil se napodobovat způsob mluvy hlasatelů, „stojí tu před vámi dva starší muži, a jako tací si zasluhují úctu. Mají nelehký úkol: předat koš plný přebohatých darů tomu nejjudatnějšímu z Achájců. Nuže, o koho tak asi půjde? Zní snad jeho jméno Odysseus? Nebo Aias, syn Telamona? Či Menelaos? Nebo Diomedes, syn Týdareův?“

Ještě nedokončil výčet možných příjemců darů, když se jim všem za zády objevil Peleův syn.

„Kdo jsi, starče?“ nedělal rek okolky a obrátil se přímo na kmeta s bílým vousem.

„Jsem Priamos, trojský král.“

To prohlášení všem vyrazilo dech. Ani sám Achilleus se neudržel a trhl sebou.

„Jsem tu, abych získal tělo svého syna,“ pokračoval starý král a sestoupil z vozu, „a dokonce ti políbím ruce, abych je získal, Peleův synu – tytéž ruce, jež mu odňaly život.“

Načež poklekl k jeho nohám a pokusil se políbit mu ruce. Achilles byl rychlejší, zvedl mu hlavu a přinutil ho vejít do svého příbytku. Za Priamem vstoupili i stařec, který řídil vůz, a Leontes s Gemonidem.

U ohniště už seděli a popíjeli Alkimos a Automedon, dva přátelé Peleova syna. Rozmáchlým gestem vyzval Achilles hosty, aby si udělali pohodlí na polštářích a přijali číši krétského vína, ale zděšený starý král nabídku nepřijal.

„Zapřísahám tě, Peleův synu, nechtěj po mně, abych usedl, a nestav před má ústa žádný nápoj. Zatímco my spolu rozmlouváme skryti před nepohodou, Hektor leží na holé zemi a nikdo se o něj nestará. Dovol, ať mohu ještě této noci sebrat jeho smrtelné pozůstatky a odvézt je do Troje!“

„Nedráždi mě, starče,“ tvrdě odvětil Peleův syn, „Patroklos taky proležel celý den v blátě a došlo k tomu právě vinou tvého syna Hektora, který mu do břicha zabodl oštěp.“

„Pomysli na svého otce, potomku Diův, pomysli na Pelea!“ dál ho úpěnlivě prosil Priamos. „Je stár stejně jako já a stejně jako já se už nachází na temném prahu Hádu. On však má dosud naději, že tě spatří živého, zatímco já, když nám Eos z daleké Kolchidy zvěstuje rozbřesk, už nemám proč vstávat! Vrať mi tedy milovaného syna a já přísahám, že tvůj skutek odměním veškerým zlatem, které se mi podaří sebrat.“

Ač to zní neuvěřitelně, Achilles byl pohnut – možná proto, že slyšel zmínku o Peleovi, možná proto, že v té chvíli pocítil něco lidského, – a souhlasil s výměnou. Bylo stanoveno výkupné ve zlatě odpovídající váze zabitého reka a bylo sjednáno jedenáctidenní příměří, aby Trojané mohli svého bojovníka náležitě oplakat. Na tomto místě se však verze rozcházejí: někdo říká, že Priamos zaplatil výkupné ještě téhož večera, a jiní tvrdí, že k platbě došlo až druhého dne pod trojskými hradbami.

Achájci položili Hektorovo tělo na misku obrovských vah. Na druhou misku kladly trojské ženy jedna po druhé své šperky.

Jako poslední dorazila Polyxena. Když se objevila, byla tak krásná, že všichni Achájci rázem oněměli. Dívka pochopila, že Trojané nikdy neseberou požadované množství zlata, s úmyslnou pozvolností se vysvlékla a nahá ulehla na misku. Jiní říkají, že Polyxena nikdy nevyšla ze Skajské brány, ale že pouze hodila z hradeb několik zlatých náramků a Achilles že se do ní na první pohled zamiloval.

Hektorův pohřeb byl stejně velkolepý (a dramatický) jako pohřeb Patroklův. Trval jedenáct dní: devět dní na oplakávání, jeden na pohřeb a jeden na hostinu. Nářky a pláč Trojanů byly tak hlasité a zoufalé, že pouhým hlukem zahynulo na tisíce ptáků.

Vraťme se však k onomu večeru. Po Priamově odchodu Leontes vytušil, že už nikdy nezastihne Achillea tak klidného a s tak jasnou myslí, jako v danou chvíli, dodal si tedy odvahy a řekl mu:

„Promiň, Peleův synu, jestliže se tě v tak útlém věku již opovažuji oslovit. Jmenuji se Leontes a jsem syn Počestného Neopula, krále na Gaudu. Shodou bolestných okolností jsem měl příležitost poznat Polyxenu, nejmladší z Priamových dcer. Ta ti mým prostřednictvím vzkazuje, že by tě chtěla ještě jednou spatřit. Nemám, co víc dodat.“

„Děkuji ti za vzkaz, Neopulův synu,“ odpověděl Peleův syn, „avšak dny, jež mi jsou určeny k žití, nejsou stvořeny pro lásku. Achájci oplakávají nebojácného Patrokla a Trojané oplakávají až příliš milovaného Hektora. Ať i Polyxena pláče pro mrtvého bratra! Možná spolu jednou budeme pít vodu z Lethe¹⁰⁷ a kdoví, snad se přitom setkáme.“